

การจัดทำแผนชุมชนพึ่งตนเอง

ตำบลเกาะจันทร์ อำเภอลำลูกกา จังหวัดนครศรีธรรมราช

เมื่อก่อน หากเอ่ยถึงถึงตำบลเกาะจันทร์ อาจจะไม่ค่อยมีใครคุ้นเคย แต่ถ้าหากเอ่ยถึง **“บ้านไม้เสียบ”** จะเป็นชื่อที่หลายคนคุ้นหูและรู้จักเป็นอย่างดี เพราะบ้านไม้เสียบเป็นชุมชนที่มีอายุเก่าแก่ประมาณ 200 ปี

ในอดีตชุมชนบ้านไม้เสียบมีสภาพเป็นป่าที่มีความอุดมสมบูรณ์ มีทั้งสัตว์ป่า พืชพรรณไม้ต่างๆ ชาวบ้านประกอบอาชีพหาของป่า ทำไร่ ทำนา ล่าสัตว์ เรียกได้ว่าเป็นชุมชนที่สามารถพึ่งตนเอง ได้มีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีเรียบง่าย จนกระทั่งเมื่อปี 2504 เมื่อเข้าสู่ยุคของการพัฒนา

ประเทศตามแนวทางของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 1 ได้เกิดการเปลี่ยนแปลงเนื่องจากได้มีการอพยพจากคนต่างถิ่นเข้ามาอยู่ในหมู่บ้าน เช่น มาจากอำเภอเชียรใหญ่ อำเภอหัวไทร ส่วนใหญ่จะมาทางป่าเพื่อจับจองที่ดินในการปลูกยางพารา ทำสวนผลไม้ ซึ่งบางช่วงจะมีปัญหาความขัดแย้งเรื่องการแย่งชิงพื้นที่และเกิดกลุ่มโจรเช่น เสือขันธ์ เสือแสง ขึ้นในช่วงนี้

ในช่วงปี 2516 – 2525 เป็นยุคที่เกิดความขัดแย้งทางความคิด แย่งชิงมวลชนระหว่างรัฐกับกลุ่มที่มีแนวความคิดที่แตกต่างกับรัฐ ซึ่งรัฐเรียกว่าผู้ก่อการร้ายคอมมิวนิสต์ ในช่วงนี้มีชาวบ้านจำนวนมากที่หนีเข้าป่า มีเหตุการณ์ฆ่ากันตายทั้งที่เป็นเจ้าหน้าที่ของรัฐและประชาชน มีการเผาและทำลายสถานที่ราชการ เช่น สถานีตำรวจ โรงเรียน

ในช่วงปี 2542 การเคลื่อนไหวของภาคประชาชนภาคใต้เริ่มมีการจัดทำแผนชุมชนพึ่งตนเองอย่างกว้างขวาง โดยได้รับการสนับสนุนจาก UNDP ร่วมกับกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ เครือข่ายภูมิปัญญาไทย มูลนิธิหมู่บ้าน และสำนักงานกองทุนเพื่อสังคม (SIF)

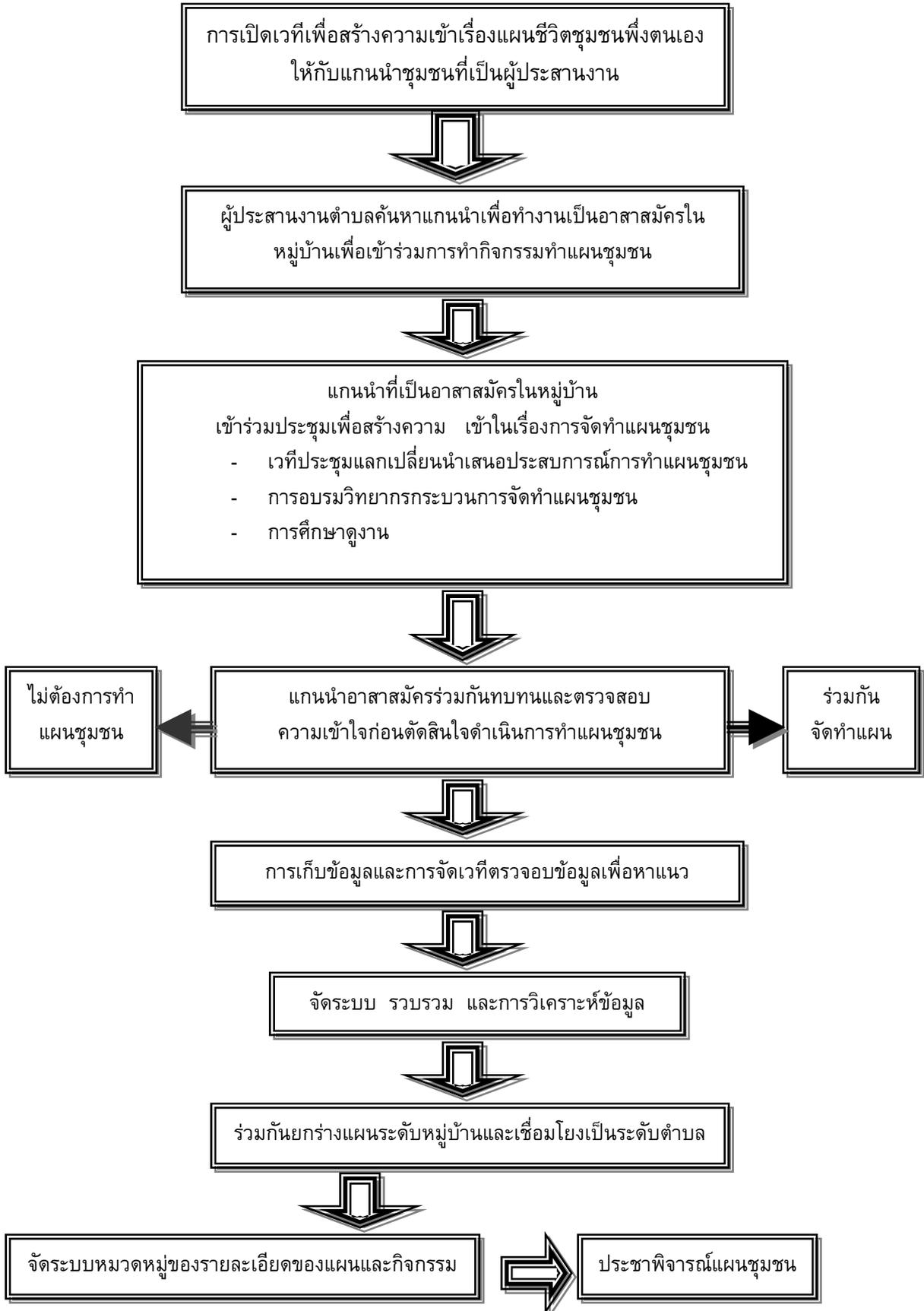
จากการสำรวจข้อมูลทั้ง 9 หมู่บ้านที่อยู่ในตำบลเกาะจันทร์ เพื่อค้นหาปัญหาและสาเหตุของปัญหาแต่ละหมู่บ้าน รวมไปถึงข้อมูลที่เป็นศักยภาพ ทูทางสังคม ทูทางปัญญา ทูที่เป็นทรัพยากรธรรมชาติของตำบล

ข้อมูลพื้นฐาน

พื้นที่ - ตารางกิโลเมตร

- หมู่บ้าน 9 หมู่บ้าน
- ครัวเรือน 1,705 ครัวเรือน
- ประชากร 9,446 ราย
  - เพศหญิง 4,914 คน
  - เพศชาย 4,532 คน

กระบวนการจัดทำแผนชีวิตชุมชนพึ่งตนเองตำบลเกาะจันทร์

หลังจากที่ชุมชนได้ร่วมกันจัดทำแผนชุมชนและมีการเชื่อมโยงกันเป็นแผนงานระดับตำบลจึงได้มีการกำหนดแผนปฏิบัติการ “แผนชีวิตชุมชน” มีการจัดลำดับความสำคัญและกำหนดพื้นที่เป้าหมายครอบคลุมพื้นที่ 9 หมู่บ้าน นำไปสู่การเชื่อมโยงเป็นวิสาหกิจชุมชน ระดับตำบล โดยมีการกำหนดยุทธศาสตร์ การพัฒนาตำบลดังนี้

1. ยุทธศาสตร์การพึ่งตนเอง ประกอบไปด้วยแผนงานเกี่ยวกับการผลิตอาหารเพื่อการพึ่งตนเอง มีกิจกรรมคือ การสร้างโรงสีชุมชน เลี้ยงหมู เลี้ยงไก่เนื้อ เลี้ยงปลาน้ำจืด เลี้ยววัว พื้นเมือง ปลูกผักปลอดสารพิษ โรงงานผลิตน้ำดื่ม โรงงานผลิตเส้นขนมจีน การผลิตของใช้ในชีวิตประจำวันเพื่อลดค่าใช้จ่ายในครอบครัว ได้แก่การทำโรงงานผลิตปุ๋ยชีวภาพ โรงงานอาหารสัตว์ ผลิตน้ำยาล้างจาน ยาสระผม ตัดเย็บเสื้อผ้า

2. ยุทธศาสตร์การจัดการทุนและสวัสดิการ มีแผนการจัดการเงินทุนชุมชน ซึ่งมี กิจกรรมคือธนาคารหมู่บ้าน กองทุนระดับตำบล กองทุนหมู่บ้าน แผนงานการจัดสวัสดิการของชุมชน มีการทำกิจกรรมคือ มีการจัดตั้งกองทุนสวัสดิการสุขภาพ กองทุนการศึกษา กองทุนฌาปนกิจ กองทุนอุดหนุนการผลิต และการจัดสวัสดิการอื่น ๆ

3. ยุทธศาสตร์การพัฒนาทรัพยากรและการจัดการผลผลิต มีแผนงานการแปรรูปผลผลิต เช่นการพัฒนาการทำสวน การพัฒนาการทำนา การทอผ้าพื้นเมือง แพทย์แผนไทย การแปรรูปผลผลิตอื่น การพัฒนาปุ๋ยชีวภาพ

4. ยุทธศาสตร์การบริหารจัดการ มีโครงการต่างๆ เช่น ศูนย์การเรียนรู้ระดับตำบล ศูนย์ข้อมูลตำบล ศูนย์สาริตการตลาด ตลาดกลางผลไม้ สภาผู้นำตำบล ศูนย์ข้อมูลพันธุกรรม เครือข่ายองค์กรชุมชน การฝึกอบรมและการศึกษาดูงาน

รูปธรรมที่เกิดขึ้นจากการจัดทำแผนแม่บทชุมชน

โรงสีชุมชนครบวงจร จากการสำรวจข้อมูลพบว่าในแต่ละปีชาวบ้านจะต้องเสียค่าใช้จ่ายในการซื้อข้าวปีละประมาณ 12.36 ล้านบาท และซื้ออาหารสัตว์เป็นเงินประมาณ 21.37 ล้านบาท จึงมีการจัดตั้งโรงสีชุมชนครบวงจร เพื่อให้สมาชิกในกลุ่มและชุมชนบริโภคข้าวในราคาที่ถูกลง และนำรามาแปรรูปเป็นอาหารสัตว์ในชุมชน เป็นกลุ่มที่ดำเนินกิจกรรมในระดับตำบล มีสมาชิก 9 หมู่บ้าน มีการระดมหุ้นในระดับหมู่บ้าน โดยประสานงานกับ อบต.ใช้งบประมาณศูนย์เศรษฐกิจมาสนับสนุนการดำเนินงาน

กลุ่มผลิตยาสระผม น้ำยาล้างจาน น้ำยาปรับผ้านุ่ม จากการสำรวจข้อมูลพบว่าในแต่ละปี ชาวบ้านต้องเสียค่าใช้จ่ายในการซื้อสบู่ยาสีฟัน น้ำยาล้างจาน ยาสระผม เป็นเงิน ประมาณ 4.28 ล้านบาท จึงมีการรวมกลุ่มกันผลิตยาสระผม น้ำยาล้างจาน ยาสระผม เพื่อใช้เองโดยเพื่อลดค่าใช้จ่ายในครอบครัว มีกิจกรรมที่เกิดขึ้นในหมู่บ้านต่างๆ จำนวน 3 หมู่บ้านได้แก่ บ้านไม้เสียบ บ้านควนดินแดง

โรงอบหมากแห้ง เป็นกิจกรรมที่บ้านไม้เสียบจัดตั้งขึ้นภายหลังที่มีการเก็บรวบรวมข้อมูลพบว่า มีชาวบ้านจำนวนมากที่เคี้ยวหมากและจำนวนต้นหมากที่ปลูกในพื้นที่มีอยู่จำนวนมาก แต่ในปัจจุบันยังไม่มีการดำเนินงานอย่างต่อเนื่อง สามารถทำได้เฉพาะในช่วงที่หมากให้ผลผลิต

ในช่วงระยะหนึ่งปีที่ผ่านมา มีบางกลุ่มที่ไม่สามารถดำเนินงานได้อย่างต่อเนื่อง เช่น กลุ่มตัดเย็บเสื้อผ้าสาเหตุเนื่องมาจากการรับเสื้อผ้าจากโรงงานมาเย็บ สมาชิกของกลุ่มขาดประสบการณ์ และฝีมือยังไม่ดีคุณภาพ จึงต้องเลิกกลุ่มแต่ก็มีสมาชิกที่รวมกันในกลุ่มเครือข่ายตัดเย็บเสื้อผ้าชุดนักเรียนขายในท้องถิ่น โดยใช้อุปกรณ์ของกลุ่ม ทำให้มีรายได้เสริมในครอบครัว ในขณะที่บางกลุ่มมีสมาชิกลดลง เช่น

กลุ่มผลิตเส้นขนมจีน จากเดิมมีสมาชิกประมาณ 17 คน ลดเหลือประมาณ 5-7 คน เนื่องจากต้องผลิตตามที่ลูกค้าสั่งมาซึ่งไม่ได้ผลิตเส้นขนมจีนทุกวัน อีกทั้ง ชาวบ้านส่วนใหญ่ประกอบอาชีพทางด้านทำสวนยางพารา และทำสวนผลไม้

จากสภาพปัญหาราคาค่าผลผลิตจากสวนผลไม้ตกต่ำ ทำให้ชาวบ้านมีการคิดที่จะทำตลาดกลางผลผลิต การจัดตั้งศูนย์สาธิตวิสาหกิจชุมชน ทั้งนี้กิจกรรมเหล่านี้ยังเป็นเรื่องใหม่ที่ถูกกำหนดโดยรัฐ จึงเป็นเรื่องที่ชุมชนจะต้องเรียนรู้ในการทำกิจกรรมร่วมกับหน่วยงานของภาครัฐที่ให้การสนับสนุนชุมชนอยู่เช่นสำนักงานส่งเสริมการเกษตรและสหกรณ์ อบต. สำนักงานพัฒนาชุมชน การศึกษาอกโรงเรียน เพื่อเป็นเครื่องมือในการแก้ไขปัญหาความยากจน ที่เกิดจากการมีส่วนร่วมของพี่น้องชาวตำบลเกาะจันทร์ ซึ่งจะส่งผลให้เกิดความยั่งยืนต่อไป

แผนชีวิตชุมชนพึ่งตนเอง ตำบลเกาะจันทร์ ไม่เพียงมีการสำรวจข้อมูลเพื่อวิเคราะห์ปัญหาของแต่ละหมู่บ้าน เช่นการทำกะละแมของบ้านควนดินแดง การร่วมกันทำการทำแผนระดับตำบล เช่นโครงการโรงสีข้าว ซึ่งทุกโครงการมีเป้าหมายเพื่อการพึ่งตนเอง เพิ่มรายได้ลดค่าใช้จ่ายเท่านั้น แต่ยังมี การประสานงานกับ อบต. เพื่อให้การจัดทำแผนของชาวบ้าน และ ของอบต. มีความสอดคล้อง และเกื้อหนุนซึ่งกันและกันอีกด้วย

**กิจกรรมแก้ไขปัญหาความยากจนจากข้อมูลแผนชุมชน
ที่ได้รับการสนับสนุนจากเครือข่ายแผนแม่บทชุมชนพึ่งตนเอง 4 ภาค**

*****

ชื่อโครงการ	ต่อยอดโรงสีชุมชนครบวงจร (โดยการส่งเสริมการทำนาพันธุ์ข้าวพื้นเมือง ส่งเสริมการ เลี้ยงหมู และผลิตปุ๋ยหมักชีวภาพ)
สถานที่ตั้ง	ตำบลเกาะจันทร์ อำเภอชะอวด
งบประมาณที่ สนับสนุน	จำนวน 125,000 บาท
ผู้ได้รับผลประโยชน์โดยตรง	ผู้จดทะเบียน สย. จำนวน 87 คน นอกทะเบียน สย. จำนวน 34 คน
ผู้ได้รับผลประโยชน์ทางอ้อม	จำนวน 320 คน
ภาคีอื่น ๆ (สมทบ)	องค์การบริหารส่วนตำบลสนับสนุนโรงผสมปุ๋ยหมักชีวภาพ กระตุ้นเศรษฐกิจสนับสนุนโรงสีข้าวชุมชน พร้อมโรงผสม อาหารสัตว์ ชุมชนจัดสร้างโรงเรียนเลี้ยงหมู
ผลที่เกิดขึ้นระยะสั้น	คนจนทะเบียน สย. และนอกทะเบียน สย. จำนวน 111 คน มีรายได้เพิ่มจากกิจกรรม เฉลี่ยคนละประมาณ 2,500 - 2,700 บาท/เดือน ผู้ได้รับผลประโยชน์ทางอ้อม ประมาณ 320 ครัวเรือน สามารถลดรายจ่ายจากการซื้อข้าวสาร เดือนละประมาณ 46,000 บาท
ผลที่เกิดขึ้นระยะกลาง/ยั่งยืน	เกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมใหม่ของคนที่ยังทะเบียน สย. และไม่ลงทะเบียน สย. จำนวน 111 ครัวเรือน ที่หันมา ปลูก ข้าว พันธุ์ที่ชุมชนบริโภค คิดเป็นพื้นที่จำนวน 736 ไร่ แล้วนำข้าวเปลือกส่งโรงสีชุมชน เพื่อแปรรูป เป็นข้าวสาร จำหน่ายให้กับคนในชุมชน ราคาถูกกว่าท้องตลาด กิโลกรัม ละ 2 บาท นำวัสดุจากโรงสี ประเภท รำข้าว ปลายข้าว มาผลิตเป็นอาหารหมู ให้กับกลุ่มเลี้ยงหมู แลกเปลี่ยนที่เหลือ นำมา เป็นวัสดุในการจัดทำปุ๋ยหมัก

ผู้ประสาน

นางเพ็ญศรี ทองบุญชู

92/5 หมู่ 2 ตำบลเกาะจันทร์ อำเภอชะอวด จังหวัดนครศรีธรรมราช โทร. 083-180-3004